

לפני איריהן פרק ראשון עבודה זרה

מסורה
הש"ס

ומניחין

תפילין בראשיתן ולימים בצנדיהן וכו' עד ננתקה את מוסרותיומו - צירושלמי בפרק ח' מנעמידין דריש ננתקה את מוסרותיומו זו מלות תפילין וגמליה ממונו עבדותיומו זו מלות אריות: **אין** שחוק לפני הקב"ה - והא דלמרינן בסוף הזהב (ב"מ דף ע"ג) אחרך ואמר נחמוני בני לוי אלף בדיחותא בעלמא:

שניות יושב וזן

לכך תקנו בקדושת מוסף לומר ממקומו הוא יזן כי סתם מוסף בשניות בל וזו הוא יושב וזן ואני מתפללן שיפנה מכסא דין לשבת בכסא רחמים ואין נראה ללמאי דמסקין בסמוך (לקמן ד): רלשויה יושב וזן לא יתכן אלף וחלי טעבטען תפלה כך הוא: **אם** אשכחך ירושלם תשכח ימיני - פסטיה דקרא כך אם אשכחך ירושלים ששיר שיר ה' על ארמת נכר תשכח ימיני מלגנן בכנור תדבק לשוני לחכי אם אללה לשורר צפה אם לא אזכרכי:

הקוטפים

מלות מלוה עליו שיהי פשטיה דקרא מיירי בעניי האוכלין העשבים שנקראו מלוחים כמו אבותיו אכלו מלוחים אף לו נאלכו מלוחים בפרק האומר בקדושתן (דף סו.) עליו שיהי כלומר אלף האילנות ולא בבית: **הברך** בדי שמים חוץ מלגים פחים - פי' כל המאורעות הבאות על האדם מידי יום ויום בדי שמים ואין אדם יכול להרחיק נפשו מהן חוץ מלגים פחים קור וחום פחים כמו (ההלים י"א) ימטר עלך רשעים פחים ולשון תלמוד יפה בעל טיפק לקבליה פרק שני דכנעלרין (דף י"ז): **שומר** נפשו ירחק מהס - והא דלמרינן בפרק המקבל (ב"מ דף ק"ז וע"ס) והסיר ה' ממך כל חולי זו לנה אלמא בדי שמים שכולל להליל מן הלנה והא דלמרינן בויקרא רבה "אטנוטעוס הוא קח חיל יא רעוא דקיסחויב מן לנתא חיל דא ללותא בתמייה(ב) ימר דלחככי" ונתא חילא אמר ליה יא רעוא דקיסחויב מן סרבה אמר ליה דא דלוי היה מספלל סיכסה העט בענינים לזיות לו כל אלמא לא היה בידו אטנוטעוס להליל מן החמה ויש לומר דהיינו דחיל לחרם שיהיה אנה ואנה כאטנוטעוס לא היה בידו להסתר מן החמה אבל ביושב בשניות יבנה לו בית קידן ומדר קרה והא דלמרינן "הכל בידו שמים חוץ מירלאם שמים הים מיירי במה שיגור עליו בשעת יריה כגון" גבור או חלש עני או עשיר חכם או טפש אבל לדיק דרשע לא כי שני דרכים נחומים לפניו הטוב והרע:

דמשכא תקופת חמו - א' ואין תקופת תשרי טופלת עד לאחר החג: **יושב בשמים ישחק** - גבי ננתקה את מוסרותיומו כתיב: **אלף טעבטע גרים גרוים** - מחליהן מתנייהין ואכן לא מקבלינן דמשום גדולתן דישראל קח עבדי דכתיב (שע"ט נד) מי גר אחרך בעצמותך עלך תורה אור יפול בעצמותך: **[יושב וזן]** כדבי יוסי דאמר במסכת ר"ה ארס נידון בכל יום דכתיב דבר יום ביומו: **סוכה בו** יושב וזן - קולב להם מהיכן חזומן להם פרנסתן: **קרני רלמים** - חיה להם פרנסתן: **זילי קנים** - מינא הוא דמתקרי זילי קנים ודקין וזן הוא איכ"א בלשון ארמית ובלע"ז לינעטר"ס: **על צבירות** - על עבירות שפושין צבירותו אינו משחק אלף אריות היום: **גמולי מהלב** - שמו כשן קטנים: **עמיקי** - כמו (פיו"ט) המעטיק הרים לשון סילוק: **אלף שאינן** - צ' אלפים חסירין מריבויס: **יומם ילוס** - דן וזן ומלמד תורה: **ובלינא שירו עמי** - ובלילה נהג שירו (למעלה) עמי למטה שחך דוד לא היה מנמנם אלף כשינת הסוס וכל הלילה מתעסק בשירות ומשכחות וצחורה כלחמרינן בריש מ' ברכות (דף נ"ז): **(ה) חוט של חסד** - כותן חינו צעירי הבריות: **הסוס מדברי תורה** - מי שעוסק בתורה ופוסק על דברי שיהיה בטלה: **מלות** - דברים למלוחים ועיקר ל"א הנכתב בלוחות: **הכל בדי שמים** - מחוץ ומוכחחות הבאים לאדם כולם על ידי גזירת שמים: **חוץ מלגים פחים** - לנים לנה פחים חולי הבא ע"י חוס כמו (שיר"ג) עד שיפוח היום:

דמשכא לתו תקופת חמו עד הגא והוה ילדו צערא *והאמר רבא *מצמער פמור מן הסוכה נהי דפמור בעומי *מי מבעמי מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהן שנאמר *יושב בשמים ישחק וגו' א"ר יצחק אין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו היום בלבד איכא דמתני להא דרבי יצחק אהא דתניא רבי יוסי אומר לעתיד לבא באין עובדי כוכבים ומתגיידין ומי מקבלינן מיניהו והתניא *אין מקבלין גרים לימות המשיח כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה אלא שנעשו גרים גרוים ומניחין תפילין בראשיתן תפילין בודעותיהם יציאת בבגדיהם מוזה בפתיהם כיון שראין מלחמת גוג ומגוג אומר להן על מה באתם אומרים לו על ה' ועל משיחו שנאמר *למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק [וגו'] וכל אחד מנתק מצותו והולך שנאמר *ננתקה את מוסרותיומו [וגו'] והקב"ה יושב ומשחק שנאמר יושב בשמים ישחק [וגו'] א"ר יצחק אין לו להקב"ה שחוק אלא אותו היום בלבד איני והא אמר רב יהודה אמר רב שתיים עשרה שעות היו היום *שליש הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה שניות יושב וזן את כל העולם כולו כיון שרואה שנחתויב עולם כלייה עומד מבסא הרין ויושב על כסא רחמים שלישיית *יושב וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים רביעיות יושב ומשחק עם ליותן שנאמר *ליותן זה יצרת לשחק בו אמר רב נחמן בר יצחק עם בריותיו אינו משחק אלא אותו היום בלבד א"ל רב אחא לרב נחמן בר יצחק מיום שחרב בית המקדש אין שחוק להקב"ה ומנלן דליכא שחוק אילימא מדכתיב *יקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרהה וגו' דלמא ההוא יומא ותו לא אלא דכתיב *אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי דלמא שכחה הוא דליכא אבל שחוק מיהא איכא אלא מהא *החשיתי מעולם אחדיש אתאפק וגו' ברביעיות מאי עביד יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה שנאמר *את מי יורה דעה ולמי יבין שמעיה גמולי מחלב עתיקי משרים למי יורה דעה ולמי יבין שמעיה גמולי מחלב ולעתיקי משרים ומעיקרא מאן הוה מיגמר להו איבעית אימא מיטמרון ואיבעית אימא הא והא עביד ובליליא מאי עביד איבעית אימא מעין יממא ואיבעית אימא רוכב על כרוב קל שלו ושט בשמונה עשר אלף עולמות שנאמר *רכב אלהים רבתיים אלפי שנאן אל תקרי שנאן אלא שאינן ואיבעית אימא יושב ושומע שירה מפי חזת שנאמר *יומם יצוה ה' חסדו ובליליא שירו עמי *אמר רבי לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין לו גחלי רחמים שנאמר *הקוטפים מלות עלי שיח ושורש רחמים לחכם *אמר ריש לקיש כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובליליא שירו עמי מה מעם יומם יצוה ה' חסדו משום דבליליא שירו עמי *אמר ר"ל *כל העוסק בתורה *בעולם הזה הדומה ללילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו [וגו'] אמר רב יהודה אמר

סוכה בו

ימות כד:

הנהרות מהר"ב

הנהרות מהר"ב
רנשבורג
[א] רש"י ד"ס
דמשכא כו"ל
ע"י גיעין דף
לא ע"כ חוס'
ד"ס נקדום
וכו' ודוק:

[לקמן ד:]

שבת קז

ההלים קד

ישעיה כז

ההלים קלז

ישעיה מז

שם כח

ההלים פח

שם מז

מגיגה י"ב

פיו"ט ז

[מגיגה ע"ט]

שם

[פסחים כ"ב]

מקוק 6

משלי כז

[מדרים ח:]

וע"ש ככ"ו

רבינו הנגאל

עשיו ונקימתה אומר להם שופים מי שפירח בערב שבת וכו': א"ר יהודה אפר רב י"ב שעות היו היום *שליש ראשונות הקב"ה מתעסק בתורה * שניות יושב וזן כל העולם כיון שנחתויב כל העולם כלייה עומד כל היום *אין יושב בכסא [עין כסא] [כסא] רחמים שלישיית יושב וזן כל העולם מקרני ראמים ועד ביצי כנים (במקח כמו חצי שורה) ומטיקא מיום שחרב בחכ"א אין שפחה לפני כסא הכבוד שנא' ויקרא ה' אלהים צבאות נעולם וכתבי החשיתי מעולם אחרים אתאפק וגו' אלא רביעיות מאי עביד מלמד תינוקות של בית רבן שנאמר את מי יורה דעה למי יורה דעה לגמולי מחלב וכו' איבעית אימא שומע שירה מן הנהרות שנא' יומם יצוה ה' חסדו ובליליא שירו עמי: א"ר לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין לו גחלי רחמים שנאמר *הקוטפים מלות עלי שיח ושורש רחמים לחכם פי' הקוטפים ד"ת שרומי בלוחות ר"מ ת"ע ס"ן עלי שירות שורש רחמים לחכם: אמר ריש לקיש אין ניהנם לעולם הבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ומוציא יורה

הנהרות הביח

(ה) רש"י ד"ס חוט ז"ל אחר ד"ס מלות: (ב) תוס' ד"ס שומר וכו' בחמה יסוד תר כסו ונתחא אלול:

[בבכות גג:]

[נהל עז:]

גליון הש"ס

גמ' ורש"י ורש"י ד"ס יושב ועוסק בתורה - שייך ילקוט פרשה כי תשא דף ק"ק ע"ב בסמוך וישב העט:

ב"מ קז: כ"ב קמ"ד כסותה ל: ע"ש

לפני איריהן פרק ראשון עבודה זרה

ד

סיום הכא - השמש הבאה דכמה דוכתין קריין לשמשא יומא: וילאסס ופספס - סופא דזרחתא לכס הוא ופסתם לשון שומן וריבוי ועובי כמו (הגרסא בראשית ח) פוטו וכגו וכמו (איוב לב) ולא ידע צפס מאל: **לא מאלנוסו שיהא שניא בר כעס סוין** - אם ישגיא כמו יתמיזבו כולם כלייה: **ר' אחא בר חיננא אמר** תורה אור

חימה אין לי שכבר נשבעתי - ואין להקשות מפרק ד' גדריס (גדריס לב) דמוכח דמשה הרגו לחימה לזכא לשניי תרי חימה הוו כדמשני נמי התס*: **ר' יהוינן** דר' אלכסנדר - פ"ה דקאי אההיא דקחמרינן לעיל דאין הקדוש ברוך הוא בא בטרמינא עם בריותיו ולא נהירא פירושו דהא איפסיק ליה עובא וגרעה לר"ת דקאי אהא דסליק כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים וקחמרינן דבעל חימה קאי אעובדי כוכבים והיינו דרבי אלכסנדר דקחמרינן ביום ההוא אבקש שאלם לא ימלא להם זכות ישמרו והיינו נמי דרבי דאמר טיש חילוק בין ישראל לעובדי כוכבים: **בנינני** שלם פירוש במעשה שלם מה טורא מעשיך (תהלים טו) מתרגמין מה דחילין לטון מניגיניא דליך:

[ועי' פוס' שנת נה' ד"ה 97]

הרבינו בישאל - וה"ק אפי' שבעלמא חימה אני חימה אין לי כבר נשבעתי מקורף עליך: **מי ימני** - סופא דהאי קרא הוא: **שמיר ושיה** - לשון ארץ גזירה וחורבן ודוגמתו (איוב ג) השאת והסבר: **ויסינו דרבי אלכסנדר** - אדלעיל קאי דאין הקב"ה בא בטרמינא עם בריותיו: **בנינני שלם** - בספר זכרון מעשיהם: **ואם לאו אשמירם** - וכוין אפקוד עליהם ולא בחמלה כי אם בדקדוק כדחמרינן לעיל מקדיר עליהם חמה מנחקה אולי יבעטו: **ויסינו נמי דאמר רבא** - שהקב"ה דן עובדי כוכבים בדקדוק: **עוה פוס עוה אשמירם** - עיווי עויה ולעוה אשמירם וכן תרגס יונקן חזקיהו סבו בחזקיהו אסתפרט מיהו: **פסיד ייקור** - ביקורא' בלגז' שמתקין מעט מעט וכן נפרע מזה מעט מעט בהסתר פניס בזהיא לחלו לפדותה מנוגותיהן כו כדי שיזכו לעוה"ב: **לסם שוע** - אהניחוס טקן להם פרוין כמו (שמות יד) וישע ופרק וכמו (ב"ק 97 פ) 'שוע הבן פרוין: **ויסינו דא"ר אבהו** - אפדס לישראל פומנס והיינו כפיד של תרגולין פורעין מעט מעט ונגשי' לזכר: **דעתי** - אהבתי כמו (תהלים קמ"ב) וידע ה' דרך לדיקים וכמו (שמות לב) ולדעך צסס: **מאן דאית ליה סיסיא** - זעס: **ברחמיס מסיק ליה** - מעלה על אהבו והגס זועפסיס (בראשית ט) מתרגמין נסיסין לשון אחר כוסיא כוס שעסקו רע את אהבו מעלנין עליו כדי שימות: **נפרע ממנו מעט מעט** - כן ישראל נפרע מהן הקב"ה את כל עונותיהן בזה"ו כדי שיזכו ליום הדין ועובדי כוכבים אינו נפרע מהן כלל כדי למרדן לעוה"ב ופקידה משמע מעט מעט כדסם שפוקד את חבירו לפרקים: **מקדשי סהלו** - גבי (ארכיבע) משחיתים שבאו להשחית את ירושלים כתיב ביותקאל: **זועס ככל יום** - ואפילו הכי קיימין וכתבי מי יעמוד: **ניסיד** - מי יעמוד: **בצבור** - אף על גב דכלל יום זועס מתקיימין:

אמו ת פ"ג מ"ב

[ועי' פוס' שנת סו' ד"ה 97]

י"ח אבל ישראל אני פורע מהם מעט מעט כו'

היינו דאמר רבא - חיים בלעו רב חיננא בר פפא רמי כתיב גדרול אדונינו ורב כה וכתבי' ימינך ה' נאדרי בכח לא קשיא כאן בשעת הדיון כאן בשעת מלחמה רבי חמא בר' חיננא רמי כתיב חימה אין לי וכתבי' נוקם ה' ובעל חימה לא קשיא *כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים רב חיננא בר פפא אמר חימה אין לי שכבר נשבעתי מי יתנני שלא נשבעתי אהיה שמיר ושיה וגו' והיינו דאמר רבי אלכסנדר מאי דכתיב ויהי ביום ההוא אבקש להשמיר את כל הגוים אבקש ממי אמר הקב"ה אבקש בנינני שלהם אם יש להם זכות אפדס ואם לאו אשמירם והיינו דאמר רבא מאי דכתיב אך לא בעי ישלח יד אם בפידו להן שוע אמר להן הקב"ה לישראל כשאני דן את ישראל אין אני דן אותם בעובדי כוכבים דכתיב עוה עוה אישיכנה וגו' *אלא אני נפרע מהן כפיד של תרגולת דבר אחר אפילו אין ישראל עושין מצוה לפני כי אם מעט כפיד של תרגולין שמנקרין באשפה אני מצרפן לחשבון גדול [שנאמר אם בפידו] להן שוע [דבר אחר] בשבר שמשוועין לפני אני מושיע אותם והיינו דאמר ר' אבהו מאי דכתיב ואנכי אפדס והמה דברו עלי כוכים אני אמרתי אפדס בממונם בעוה"ב כדי שיוזבו לעולם הבא והמה דברו עלי כוכים והיינו דאמר רב פפי משמיה דרבא מאי דכתיב ואני יסרתי חוקתי ורועותם ואלי יחשבו רע אמר הקב"ה אני אמרתי איסרם ביסורין בעולם הזה כדי שיוחזקו ורועותם לעוה"ב ואלי יחשבו רע משתבח להו ר' אבהו למיני ברב ספרא דאדם גדול הוא שבקו ליה מיכסא דתליסר שנין יומא חד אישכחוהו אמרו ליה כתיב רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם מאן דאית ליה *סיסיא ברחמיה מסיק ליה אישתיק ולא אמר להו ולא מידי רמו ליה סודרא בצואריה וקא מצערו ליה אתא רבי אבהו אישכחיהו אמר להו אמאי מצעריתו ליה אמרו ליה ולאו אמרת לן דאדם גדול הוא [ולא ידע למימר לן פירושא דהאי פסוקא] אמר להו אימר דאמרי לבו בתנאי בקראי מי אמרי לבו אמרו ליה מ"ש אתון ידידעיתון אמר להו אנן דשכיחינן גביכון רמינן אנפשיין ומעיינן אינהו לא מעייני אמרו ליה לימא לן את אמר להו אמשול לכם משל למה"ד לאדם שנושה משני בני"א אחד אהבו ואחד שונאו אהבו נפרע ממנו מעט מעט שונאו נפרע ממנו כבת אחת א"ר אבהו בר כהנא מאי דכתיב חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע אמר אברהם לפני הקב"ה רבשעי *חולין הוא מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע ולא והכתבי' והכרתי ממך צדיק ורשע בצדיק שאינו גמור אבל בצדיק גמור לא והכתבי' וממקדשי תחלו *ותני רב יוסף אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו התם נמי כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו הוו להו כצדיקים שאינן גמורים רב פפא רמי כתיב אל זועם בכל יום וכתבי' לפני זעמו מי יעמוד לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור *ת"ד אל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע וכמה רגע *אחת מחמשי ריבוא ושליש אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בשעה זו היא רגע ואין כל בריה יכולה לכיון אותה רגע חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה יודע

שמות טו

רבינו חננאל

ורשעים נדונין בה שנאמר כי הנה היום בא בער כתנור והיו כל דוים וגי' לא שורש בלעם הוה ולא ענף לעולם הבא וצדיקים מתרפאין בה דכתיב וזרחת לכם ריחי שמי שמש צדקה ומרפא בלעם הוה ולא ענף דנים שביום כל הגדול מחבירו בולע את חברו אף בני אדם הגדולין דתנן ר' חנניה סנן ה כה נ"ס אוטר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איה קנא ונוקם ה' נוקם ה' ובעל סהם בעובדי כוכבים והיינו ביום ההוא אבקש ממי אמר הקב"ה אבקש בנינני שלהם פ"י בנינקם שפטרשין בו מעשיהואם יש להם בו זכות אהיה זעם לאו אשמירם: ואני יסרתי חוקתי ורועותם ואלי יחשבו רע אמר הקב"ה ואני יסרתי חוקתי ורועותם ואלי יחשבו רע אמר ר' אבהו ויחשבו רע אמרתי איסרם בעוה"ב כדי שיתחזקו ורועותיהן לעתיד לבא ואלי יחשבו רע כ' ל' ר' מר פורעמין עלי ביסורין: כ' ת"י ב חלילה לך מעשות (אמא) כדבר הזה להמית צדיק ורשע בצדיק גמור והכרתי ממך צדיק וממקדשי תחלו ותני אלו בני אדם שקיימו את התורה ביה יודע

בה דכתיב [כי] הנה היום בא בער כתנור והיו כל דוים ובל עושה רשעה קש ולהט אותם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעזוב להם שורש וענף לא שורש בעולם הזה ולא ענף לעולם הבא צדיקים מתרפאין בה דכתיב וזרחת לכם ריחי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה וגו' ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר ויצאתם ופשתם בעגלי מרבק דבר אחר מה דנים שביום כל הגדול מחבירו בולע את חברו אף בני אדם אלא מוראה של מלכות כל הגדול מחבירו בולע את חברו והיינו דתנן *רבי חיננא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו רב חיננא בר פפא רמי כתיב גדרול אדונינו ורב כה וכתבי' ימינך ה' נאדרי בכח לא קשיא כאן בשעת הדיון כאן בשעת מלחמה רבי חמא בר' חיננא רמי כתיב חימה אין לי וכתבי' נוקם ה' ובעל חימה לא קשיא *כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים רב חיננא בר פפא אמר חימה אין לי שכבר נשבעתי מי יתנני שלא נשבעתי אהיה שמיר ושיה וגו' והיינו דאמר רבי אלכסנדר מאי דכתיב ויהי ביום ההוא אבקש להשמיר את כל הגוים אבקש ממי אמר הקב"ה אבקש בנינני שלהם אם יש להם זכות אפדס ואם לאו אשמירם והיינו דאמר רבא מאי דכתיב אך לא בעי ישלח יד אם בפידו להן שוע אמר להן הקב"ה לישראל כשאני דן את ישראל אין אני דן אותם בעובדי כוכבים דכתיב עוה עוה אישיכנה וגו' *אלא אני נפרע מהן כפיד של תרגולת דבר אחר אפילו אין ישראל עושין מצוה לפני כי אם מעט כפיד של תרגולין שמנקרין באשפה אני מצרפן לחשבון גדול [שנאמר אם בפידו] להן שוע [דבר אחר] בשבר שמשוועין לפני אני מושיע אותם והיינו דאמר ר' אבהו מאי דכתיב ואנכי אפדס והמה דברו עלי כוכים אני אמרתי אפדס בממונם בעוה"ב כדי שיוזבו לעולם הבא והמה דברו עלי כוכים והיינו דאמר רב פפי משמיה דרבא מאי דכתיב ואני יסרתי חוקתי ורועותם ואלי יחשבו רע אמר הקב"ה אני אמרתי איסרם ביסורין בעולם הזה כדי שיוחזקו ורועותם לעוה"ב ואלי יחשבו רע משתבח להו ר' אבהו למיני ברב ספרא דאדם גדול הוא שבקו ליה מיכסא דתליסר שנין יומא חד אישכחוהו אמרו ליה כתיב רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם מאן דאית ליה *סיסיא ברחמיה מסיק ליה אישתיק ולא אמר להו ולא מידי רמו ליה סודרא בצואריה וקא מצערו ליה אתא רבי אבהו אישכחיהו אמר להו אמאי מצעריתו ליה אמרו ליה ולאו אמרת לן דאדם גדול הוא [ולא ידע למימר לן פירושא דהאי פסוקא] אמר להו אימר דאמרי לבו בתנאי בקראי מי אמרי לבו אמרו ליה מ"ש אתון ידידעיתון אמר להו אנן דשכיחינן גביכון רמינן אנפשיין ומעיינן אינהו לא מעייני אמרו ליה לימא לן את אמר להו אמשול לכם משל למה"ד לאדם שנושה משני בני"א אחד אהבו ואחד שונאו אהבו נפרע ממנו מעט מעט שונאו נפרע ממנו כבת אחת א"ר אבהו בר כהנא מאי דכתיב חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע אמר אברהם לפני הקב"ה רבשעי *חולין הוא מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע ולא והכתבי' והכרתי ממך צדיק ורשע בצדיק שאינו גמור אבל בצדיק גמור לא והכתבי' וממקדשי תחלו *ותני רב יוסף אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו התם נמי כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו הוו להו כצדיקים שאינן גמורים רב פפא רמי כתיב אל זועם בכל יום וכתבי' לפני זעמו מי יעמוד לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור *ת"ד אל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע וכמה רגע *אחת מחמשי ריבוא ושליש אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בשעה זו היא רגע ואין כל בריה יכולה לכיון אותה רגע חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה יודע

התורה בולה אפ"ה כיון שהיה להם למחות ולא מיחו הוו להו כצדיקים שאינם גמורים: ת"ד ואל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע ורגע הוא חלק מה' ריבוא וששת אלפים ותתפ"ח בשעה וזהו רגע ואין כל בריה יכולה הגהות כהר"ב רנשבורג א] אחת סהמשי ריבוא ושליש אלפים ושמונה ושבמנה: כ"ב בנכרות דף ו' ע"א איהא זמנונת אלפים וזמנונת שמונה בשעה:

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ז א טו"ע ח"ה סימן
תקל"ט ט"ז :

רבינו הגאון

לכוין אותה שעה אלא בלעם שנאמר בו ויודע דעת עליון ומהפחית השתא דעת בהתו לא ידע וכו' תנא אורו היום שנתכוין בלעם לקלל את ישראל לא ועם הקב"ה שנאמר מה אבק לא קבה אל ובה אעוים לא זעם ה' : (א) ומהו רגע שעה חבי רגע באפו וכתוב חבי כמעט רגע ואימת ויעם בתלת שעי קמייתא כד הוורא כרביתיה דהרנגולא ולא פיישי בה שורייקי סומקי וקאי תחא כרעא וכו' : אמר רב יוסף לא ליציל איניש בריש שתא שחא דמיסק בתלת שעי קמייתא וכו' : יושלמי (א"ר רבי ברון בר סבר רביא השנה נבא העולם דבי בתקיעתא דבי דהוה הוה תחלת מעשיך וכוון ליום ראשון וכו' : א"ר יהושע רבין כל מצות שישאל עושין בעולם הוה מעויות להן לעולם ה ב א שנאמר יתנו עירון ויצדקו רבי : א"ר יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העול אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה כי לא היה להם אלא צדיקים כדכתיב מי יתן והיה לבכם זה להם : אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי לא ישראל הוה ראוין למעשה העגל ולא דוד היה ראוי למעשה דבת שבע שנאמר ולבי הלל בקרבי . ופסני מה עשו

יודע דעת עליון . משמע מעלמו ולא צבואה ולהכי פריך דעת בהמתו לא הוה ידע : **רגע** . כמימרה . וח"ת מה היה יכול לומר בשעה מועפת כזאת ויש לומר היה אומר כלס והקב"ה הפכו ואמר מלך דכתיב (במדבר כג) ותרועת מלך צו רכיב אליהו היה מפרש שאין לריך רק להסתיל קללתו בצלותו רגע חזק שהיה רואה להאריך בקללתו כדליתא בחלק (פסחדרין 97 קה) : מפרסויו של אותו רשע חתה למד מה היה צלבוה"ג **ומגל** דרגע הו' ריתקיה שחאמר כי רגע צלפו וליג ומגלן דרגע כמימריה דלס לא כן היכי מפיך מהאי קרא דרגע כמימריה : **בתלת** שעי קמייתא . פי' בשלישית כדלמרינן בסמוך בשעה שהתמה זורחת מלכי מורח ומערב מניחים את כתריון ורכין של מלכים לעמוד בג' שעות כדלמרינן פי"ק דברכות (97 ט) : **שמע** מינה לאו אורח ארעא . לספרי גרסי' ההוא עובד כוכבים ניחא דעובדי כוכבים לא מעלין ולא מורידין (לקמן טו) והוא שצקם לקללו להיזקן בקללתו נטכוין ולא להרגו ולא דמי להורדה לצור ואפילו לספרים גרסי' ההוא מינא ארעא שהספרים מורידין לצור נמי ניחא דודוי ציקם להרוג בקללתו ומ"מ קאמר בתר הכי ש"מ לאו אורח ארעא כי לא היה לו לדחוק בדי שמים ארעא מי שאינם רואים להעניש ארעא בשזמן היותה ה' מוחל להרגו בדי' : **כיון** דליכא צבורא דמגלי לא מדתי . פי' ר"ת הא דמשמע הכא דמהני חפי' כשהצבור מתפללין במקום אחר היינו דוקא דלא מדתי אבל אינה נשמעת אלא במקום שהצבור מתפללין כדלמרינן פי"ק דברכות (97 ו) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עת הצבור : וזריכא

יודע דעת עליון * אפשר דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון מי הוה ידע מאי דעת בהמתו לא הוה ידע בעידנא דחוה ליה דהוה רכיב אחמריה אמרו ליה מאי מעמא לא רכבתא אסוסיא אמר להו ברמיבא שדאי ליה מיד ותאמר האתון הלא אנכי אתונך אמר לה למעינא בעלמא אמרה ליה אשר רכבת עלי אמר לה אקראי בעלמא אמרה ליה מעורך ועד היום הזה ולא עוד אלא שאני עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה כתיב הבא ההסבן הסכנתי וכתיב החם ותהי לו סוכנת אלא מאי יודע דעת עליון שהיה יודע לבוין אותה שעה שהקב"ה כועס בה והיינו דקאמר להו נביא עמי זכר נא מה יעני' דקאמר מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השמים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה' א"ר אלעזר אמר להן הקב"ה לישראל עמי ראו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי עליכם כל אותן הימים שאם כעסתי עליכם לא נשתיר מעובדי כוכבים משונאייהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקאמר ליה בלעם בלבק מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא זעם ה' וכמה ועמו רגע וכמה רגע אמר אמימר ואיתימא רבינא רגע כמימריה ומגלן דרגע הוה ריתחיה דכתיב כי רגע באפו חיים ברצונו ואיבעית אימא מהכא חבי כמעט רגע עד יעבור ועם אימת רחח אמר אבי' בתלת שעי קמייתא כי חוורא כרביתא דהרנגולא כל שעתא ושעתא מחוור

כרעיה . בלחו : **שדאי** ליה . השלכתיו לרעות : **מוכנס** . לשון מחממת : **מן השמים ועד הגלגל** . עד באכס אל הגלגל שהפלתי לפניכם שוגליכם : **כי רגע באפו** . אלמא דרגע הוה אפו : **סורייקי** . נוקיים לשון לע"ו כמו חוטיין חוטיין ולשון ישמעאל קורין לחוט סוריאק : תורה אור **לאו אורח ארעא** . לכיון שעת זעמו : **בתלת שעי קמייתא** . בשעת חרון : **דלפרא נמי** . בתפלת יוצר : **לצורא מלוא** . שחרית בכל מקומות . (6) תפלת מוספין האויל וזמנה כל היום והיא שיחת שחרית ולהרים ים שמתפללין אותה בצקר ויש מאחרין : **והא אמרה** . ראשונות יושב ועוסק בצורה שניות דן והכא אמרת בקמייתא דן : **אמס קנס** . הולא הולאות על תלמוד תורה : **ולא מפבור** . בחכס למוד אחרים : **דין לא כתיב ביה אמס** . והא דכתיב (תהלים יט) משפט ה' אמת במשפטים הכתובים בצורה וזיו' לישראל קא משתעי דלעיל מיניה כתיב פקודי ה' ישרים : **מוספי** לול השקם הן שבת וספורי מעשה אבל מוסף ראש השנה מתוך שהוא מתפלל מלכות זכרונות שופרות מפקד דינא טפי ואל יפרוש אדם עלמו מן הצבור : **ולא למחר לעשותם** . דאין מלות לעמוד : **לא פשו ישראל את פגנל** . כלומר גבורים ולשטים ציגרים היו ולא ה' ראו להתגבר יגרם עליהן אלא גזירת מלך יהיה לשלום צם כדי ליתן פתחון פה לצבא לשבועתא של איתר החוטא לו לא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה : **מי יתן והיה לבכם זה וגו'** . כסני נאמר אלמא גבורים ואמיני לצב ציראחס היו : **[לאוהו מעשה** . ישיע' דבת שבע] : **לני מלל** . יגר הרע חלל צקריבין ואין לו כח לשלום צקריבין : **לומר**

חורא כל שעתא אית ביה סורייקי סומקי לית ביה סורייקי סומקי רבי יהושע בן לוי הוה מצער ליה ההוא מינא [בקרואי יומא חד] נקט תרנגולא [ואוקמיה בין כרעיה דערסא] ועיין ביה סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה כי מטא ההיא שעתא נימנם אמר שמע מינה לאו אורח ארעא למיעבד הכי [ורחמוי על כל מעשיו כתיב] וגם ענוש לצדיק לא טוב תנא משמיה דר"מ בשעה שהמלכים מניחין כתריון בראשיהן ומשתחוין לחמה מיד כועס [הקב"ה] אמר רב יוסף *לא ליציל איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחוד דלמא כיון דמפקיד דינא דלמא מעייני בעובדיה ודחפו ליה מידחי אי הכי דצבור נמי דצבור נפישא וכותיה אי הכי דיחוד דצפרא נמי לא כיון דאיכא צבורא דקא מצלו לא קא מדחי והא אמרת *שלש ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה איהו רעיה ואיבעית אימא לעולם לא תיפוך תורה דכתיב בה אמת דכתיב *אמת קנה ואל תמכור אין הקב"ה עושה לפנים משורת הדין דין דלא כתיב ביה אמת הקב"ה עושה לפנים משורת הדין : יום מעיד מרף בעגל סימן : גופא *אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב *אשר אנכי מצוך היום לעשותם היום לעשותם ולא למחר לעשותם היום לעשותם ולא היום לימול שכרן אמר רבי יהושע בן לוי *כל מצות שישאל עושין בעולם הזה ומעידות אותם לעולם הבא שנאמר *יתנו עידיהם ויצדקו ישמעו ויאמרו אמת יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים ועולם הבא על פניהם שנאמר *ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים נגד העמים לא נאמר אלא לעיני העמים מלמד שבאות ומורפות לעובדי כוכבים על פניהם לעוה"ב וא"ר יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שנאמר *מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים וגו' והיינו דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראוין לאותו מעשה דבת שבע שנאמר ולבי הלל בקרבי ולא ישראל ראוין לאותו מעשה דכתיב מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים אלא למה עשו לומר

(א) נראה דל"ל וכמה כזה כועס רגע וכו' . (ב) צ"ל פ"ק ח"ג וכו' וכו' ח"ה דתיי נהקיעתא דני רב וכו' כאל :

הגהות הב"ח
(6) רש"י ד"ס לצורא וכו' בכל מקומות חלל תפלת מוספין וכו' והיא שחרית כ"ל ותובת שמה מתק :

משני יו
[לעיל ב:]
משני כג
דכ"ס ז
ישע"ס מג
דכ"ס ד
ס"ס
הס"ס קט

ערויין כג . [לעיל ג.]
[לעיל ב . פ"א]

